

LAIKINŪJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS NAGRINĖJANT GINČUS LIETUVOS KOMERCINIUOSE ARBITRAŽUOSE

Edvardas Sinkevičius, Rimvydas Norkus

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Verslo teisės katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas (+370 5) 271 4525

Elektroninis paštas: edvardas.sinkevicius@bsplegal.lt; norkus.rimvydas@gmail.com

Pateikta 2012 m. vasario 15 d., parengta spausdinti 2013 m. birželio 5 d.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas komercinio arbitražo procese. Pagal galiojančią Lietuvos teisę komercinio arbitražo teismas pats gali taikyti tik vieną laikinąją apsaugos priemonę – įpareigoti šalį sumokėti atitinkamą piniginių užstatą. Minėtos laikinosios apsaugos priemonės priverstinis įvykdymas yra negalimas, todėl ji laikytina visiškai neefektyvia. Kita vertus, šio įpareigojimo nevykdymas suteikia komercinio arbitražo teismui teisę pagal šalies prašymą kreiptis į valstybės teismą dėl Lietuvos civilio proceso kodekse numatytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas praktiškai tik valstybės teismams suteikia kompetenciją skirti laikinąsias apsaugos priemones, kurių įvykdymas gali būti užtikrinamas prievarta.

Galiojantis teisinis reglamentavimas yra nepakankamas ir į šią situaciją sureagavo įstatymų leidėjas – yra parengtas ir Lietuvos Respublikos Seimui perduotas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo projektas. Minėtame projekte laikinųjų apsaugos priemonių taikymas reglamentuojamas kitaip, ir šie pakeitimai laikytini esminiais bei atitinkančiais UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 17 straipsnio idėją. Kita vertus, teisinio reguliavimo atitiktis UNICITRAL taisyklėms nėra pagrindinis siūlomų pakeitimų tikslas. Vis dėlto minėtais teisės aktų pakeitimais įstatymų

leidėjas siekia komercinio arbitražo efektyvumo ir, kas labai svarbu, arbitražo kompetencijos išplėtimo, kai pats nagrinėjantis bylą arbitražo teismas turės kompetenciją skirti laikinasias apsaugos priemones. Kartu įstatymo leidėjas suteikdamas arbitražiniam teismui kompetenciją laikinųjų apsaugos priemonių taikymo srityje padidina pasitikėjimą arbitražu ir jo patrauklumą šalims.

Komercinio arbitražo įstatymo projekte yra numatyta, kad tiek valstybės teismas, tiek ir komercinio arbitražo teismas turi teisę skirti laikinasias apsaugos priemones veikdami kaip atskiri ir savarankiški subjektai. Kita vertus, komercinio arbitražo teismo sprendimo ar nutarties skirti laikinasias apsaugos priemones priverstinis įvykdymas bus galimas tik po to, kai valstybės teismas išduos vykdomąjį raštą. Taip valstybės teismui bus suteikta teisė kontroliuoti arbitražo teismo sprendimo ar nutarties turinio atitiktį imperatyvioms įstatymo normoms ar viešajai tvarkai.

Komercinio arbitražo įstatymo projekte numatyta, kad tiek valstybės teismas, tiek ir arbitražo teismas turės savarankišką kompetenciją skiriant laikinasias apsaugos priemones. Komercinio arbitražo teismas savo nagrinėjamoje byloje galės skirti laikinasias apsaugos priemones, o valstybės teismas bet kurios šalies ar arbitražo teismo prašymu galės taikyti civilinio proceso kodekse numatytas laikinasias apsaugos priemones nepriklausomai nuo arbitražo vietos.

Reikšminiai žodžiai: komercinis arbitražas, laikinosios apsaugos priemonės komercinio arbitražo procese, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas.

Įvadas

Komercinio arbitražo procesas, kaip alternatyvus ir dažnai vadinamas „taikiu“ ginčų nagrinėjimo būdas, turbūt atsirado ir vystėsi kaip savotiška atsvara oficialiam valstybės įstatymais sureglamentuotam civiliniam procesui¹. Lyginant su civiliniu procesu galima pastebėti daug ir įvairių arbitražinio proceso privalumų ir trūkumų, tačiau vienas iš išskirtinių arbitražinio proceso bruožų yra tai, jog proceso šalims, o tiksliau jų valiai suteikiama labai daug laisvės susitarti dėl vienokių ar kitokių ginčo nagrinėjimo būdų, formų, proceso kalbos. Susitarimu šalys gali eliminuoti ir galimybę taikyti laikinasias apsaugos priemones. Kita vertus, šalys, tardamosi dėl vienokių ar kitokių sutarčių sudarymo, paprastai veikia „gerai nusiteikusios“ ir neprognozuoja tikimybės ateityje bylinėtis ir taikyti laikinasias apsaugos priemones, nes sutarčių sudarymas kiekvienai iš jų reiškia verslo plėtrą ir pajamas.

Taip būna iki to momento, kol kyla ginčas ir tuomet arbitražas ir jo procedūros tampa esminės sprendžiant konkretų ginčą, o arbitražinė išlyga ir kitos su arbitražu susijusios sutarties sąlygos tampa vos ne svarbiausiomis taisyklėmis, reguliuojančiomis tarp šalių, jau konflikto situacijoje, vykstančią sutartinių santykių kaitą.

Matyt, būtų idealu, kad kiekvienoje arbitražo byloje šalys išsispirstų savo ginčą ir bendradarbiautų toliau, tačiau tai būna gana retai. Daug dažniau pasitaiko atveju, kai

1 Žr. plačiau: Šatas, J. *Arbitražas tarptautinėje komercijoje*. Kaunas: Technologija, 1998, p. 5–6.

viena iš šalių atlieka nesąžiningus veiksmus tikslu panaikinti savo mokumą ar perleisti savo turtą, todėl ieškovas, net ir patenkinus jo ieškinį, susiduria su šio sprendimo realaus įvykdymo problemomis, kai yra sprendimas, bet nėra turto ar pinigų, kurie užtikrintų šio sprendimo įvykdymą.

Sprendimas be jo realaus įvykdymo neduoda to rezultato, kurio siekė išieškotojas teikdamas ieškinį, o tokiu atveju pats teisingumas praranda prasmę, nes realiai pažeistos teisės nėra apginamos.

Vienas iš galimų arbitražinio teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimo būdų yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymas. Nereikia būti naiviam ir manyti, kad nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priėmimas jau savaime garantuoja pakankamą ieškinio reikalavimų užtikrinimą, tai tik prielaida sėkmingam priteistų sumų ar turto išieškojimui. Kita vertus, kitokių teisinių instrumentų arbitražinis teismas neturi, todėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arbitražo procese yra pateisinamas, net ir tuo atveju, jei arbitražinį procesą mes laikysime taikiu ginčų sprendimu.

1. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas pagal galiojantį Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymą

Šiandien dviejuose Lietuvos Respublikoje galiojančio Komercinio arbitražo įstatymo² straipsniuose yra minimas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas.

Pirmu atveju Komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnyje numatyta, kad „*Šalies kreipimasis į teismą iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba jo metu prašant imtis priemonių ieškiniui užtikrinti ir teismo nutartis dėl tokių priemonių taikymo nėra nesuderinama su arbitražiniu susitarimu*“. Ši norma tiesiogiai atkartoja UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo³ 9 straipsnio tekstą, kuriame teismo intervencija į šalių sutartinius teisinius santykius esant arbitražinei išlygai laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo aspektu yra leidžiama ir ši intervencija nelaikoma nesuderinama su arbitražiniu susitarimu.

Kitas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas minimas Komercinio arbitražo įstatymo 20 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad „*Jei šalys nesusitarė kitaip, arbitražinis teismas gali bet kurios iš jų prašymu įpareigoti kitą šalį sumokėti atitinkamą piniginių užstatą ieškiniui užtikrinti. Arbitražinis teismas gali bet kurios iš ginčo šalių prašymu kreiptis į arbitražo vietos apylinkės teismą dėl ieškinio užtikrinimo, jeigu šalių susitarimas nenumato ko kita*“.

Palyginę Lietuvos CPK XI skyriaus penktą skirsnį „Laikinosios apsaugos priemonės“ ir, pavyzdžiui, Lenkijos CPK⁴ II dalį „Užtikrinimo priemonių taikymo procesas“

2 Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961; 2001, Nr. 28-894; 2008, Nr. 87-3463.

3 UNICITRAL Model Law on Commercial Arbitration. United Nations document A/40/17, annex I, as adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 21 June 1985 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-24]. <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/06-54671_Ebook.pdf>.

4 Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-27]. <<http://lex.pl/serwis/kodeksy/akty/64.43.296.htm>>.

(„Postępowanie zabezpieczające“) pastebėsime, kad Lietuvos CPK normos lyg ir ne-taikytinos arbitražui, nes šiame skyriuje kalbama tik apie teismo bylą ir teismo bylos nagrinėjimo eigą iki galutinio ir neskundžiamo sprendimo priėmimo. Tokią išvadą tik patvirtintų Lietuvos CPK XI skyriaus, kuriame laikinių apsaugos priemonių institu-tą sudarančios normos, pavadinimas – „Procesas“, kuriame reglamentuojamas teismo bylų procesas. Tačiau tai tik gramatinis proceso normų aiškinimas, iš tikrųjų doktrinoje jau seniai pasisakyta apie teismo teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nors gin-čas ir teisingas užsienio valstybės teismui ar arbitražui⁵, o šiandien Lietuvos teismai realiai taiko laikinąsias apsaugos priemones, kai prašoma užtikrinti nacionalinių arbit-ražo teismų⁶ ir net užsienio arbitražo teismų sprendimų įvykdymą⁷.

Teismo galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai byla jam neteismin-ga, nėra neįprastas reiškinys civilinio proceso sistemoje. Pavyzdžiui, tokia galimybė egzistuoja taikant Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 „Dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo užtikrinimo“⁸ 31 straipsnį arba 2007 m. Lugano konvencijos „Dėl teismų sprendimų civilinėse ir komer-cinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“ 31 straipsnį⁹. Komercinio arbitražo atveju teis-mui teisinį pagrindą taikyti laikinąsias apsaugos priemones neatsižvelgiant į arbitražo vietą sudaro Komercinio arbitražo įstatymo 1 straipsnio 3 dalis ir 12 straipsnis.

Laikinių apsaugos priemonių taikymo pagrindą ir sąlygas nustato nacionalinė tei-sė. Lietuvos CPK 144 straipsnyje laikinių apsaugos priemonių taikymas siejamas su teismo, preliminarai įvertinusio bylos aplinkybes, padaryta teigiamo pobūdžio išvada, kad asmuo tikėtinai pagrindžia savo ieškinio reikalavimą¹⁰, ir neigiamo pobūdžio išva-da, kad nesiėmus laikinių apsaugos priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pa-sunkėti arba pasidaryti negalimas. Minėtos negatyvaus pobūdžio išvados priėmimą gali nulemti tiek objektyvios aplinkybės, pavyzdžiui, didelė ieškinio suma, tiek ir subjekty-vios aplinkybės, pavyzdžiui, skolininko veiksmai siekiant dekapitalizuoti savo įmonę. Įvertinęs bylos aplinkybes ir asmens, prašančio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, valią, teismas gali parinkti ir pritaikyti vieną ar kelias iš Lietuvos CPK 145 straipsnyje numatytų laikinių apsaugos priemonių.

Visais atvejais teismo priimta nutartis vykdoma priverstinai, pagal teismo sprendi-mo vykdymo taisykles (Lietuvos CPK 152 straipsnio 4 dalis).

Jeigu arbitražo byla turi tik nacionalinį pobūdį, tai pagal Komercinio arbitražo 20 straipsnį arbitražo teismas gali bet kurios iš ginčo šalių prašymu kreiptis į arbitražo

5 Laužikas, E.; Mikelėnas V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 395; Valančius, V.; Nekrošius, V.; Mikelėnas, V.; Laužikas, E.; Driukas, A. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis*. Bendrosios nuostatos. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2004, p. 349.

6 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1295/2010.

7 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 1 d. nutartis civi-linėje byloje Nr. 3K-3-20/2010, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugpjūčio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-345/2011, taip pat Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-756/2011.

8 Europos Bendrijų oficialus leidinys. 2001, L12/1.

9 *Official Journal*. 2007, L 339.

10 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2174/2010.

vietos apylinkės teismą dėl ieškinio užtikrinimo, jeigu šalių susitarimas nenumato ko kita. Tokioje situacijoje teismas, gavęs arbitražo teismo prašymą, laikinųjų apsaugos priemonių taikymą sprendžia pagal Lietuvos CPK 144–152 straipsnių taisykles.

Kaip matome, aptariant Lietuvoje galimą laikinųjų apsaugos priemonių taikymo mechanizmą siekiant užtikrinti arbitražo teismų sprendimų įvykdymą, galima daryti išvadą, kad šiuo metu galiojantis arbitražo teismų sprendimų įvykdymo užtikrinimo taikant laikinąsias apsaugos priemones modelis tik valstybės teismams suteikia kompetenciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones; jų vykdymas gali būti užtikrintas prievarta.

Minėta bendro pobūdžio taisyklė turi vieną išimtį, kuri numatyta Komercinio arbitražo 20 straipsnyje, tai yra „*Jei šalis nesusitarė kitaip, arbitražinis teismas gali bet kurios iš jų prašymu įpareigoti kitą šalį sumokėti atitinkamą piniginių užstatą ieškiniai užtikrinti*“¹¹. Arbitražinio teismo įpareigojimas sumokėti užstatą turi būti vykdomas tik savanoriškai, tikint šalies, gavusios įpareigojimą, sąžiningumu ir geranoriškumu. Jokios galimybės taikyti neigiamas arbitražinio įpareigojimo nevykdymo pasekmes įstatymai nenumato, taip pat nėra galimas ir prievartinis šios laikinosios apsaugos priemonės įvykdymas. Kita vertus, toks įpareigojimo nevykdymas suteikia teisinį pagrindą arbitražiniam teismui pagal šalies prašymą kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas akivaizdžiai yra nepakankamas, nes, proceso šaliai vengiant mokėti užstatą, tolesnis arbitražinio teismo arba suinteresuotos šalies kreipimasis į valstybės teismą žymiai prailgina laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo laiką, kas savaime prieštarauja laikinųjų apsaugos priemonių paskirčiai¹¹. Akivaizdu, kad arbitražinio teismo kompetencijos skirti efektyvias ir priversutinio įvykdymo galimybe paremtas laikinąsias apsaugos priemones neturėjimas, viena vertus, rodo įstatymo leidėjo ir visuomenės „nepasitikėjimą“ arbitražu, o kita vertus, daro arbitražo procesą neefektyvų. Arbitražo proceso neefektyvumas pasireiškia tuo, kad pagal įstatymą ir sutarties šalių valią kompetenciją turintis arbitražinis teismas neturi valstybės teismui būdingų teisinių svertų užtikrinti savo būsimo sprendimo įvykdymą, o laiku nepašalinus sprendimo neįvykdymo arba įvykdymo apsukinimo grėsmės, pats savaime sprendimas, be realaus jo įvykdymo, tampa tik formaliu aktu, kuriuo realiai nėra apginamos pažeistos teisės.

2. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo projekte numatomos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimybės

Aptartas teisinis reglamentavimas, kai arbitražinis teismas turi tik formalią ir visiškai neefektyvią kompetenciją laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo srityje, artimu laiku turėtų keistis, nes šiuo metu Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo svarstymui yra pateiktas naujas Komercinio arbitražo įstatymo projektas¹² (toliau – Projektas),

11 Nekrošius, V. Tendencje dotyczące regulacji arbitrażu na Litwie. *Arbitraż i Mediacja*. 2011, 4 (16): 11.

12 Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-24]. < http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=5138&p_org=8&p_fix=y&p_gov=n >.

kuriame laikinių apsaugos priemonių taikymas reglamentuojamas kitaip, ir šie pakeitimai yra esminiai bei atitinkantys UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 17 straipsnio idėją¹³ ir, kas svarbiausia, didinantys arbitražo kaip ginčą nagrinėjančios institucijos patrauklumą ir jo veiklos efektyvumą bei skatinantys visuomenės, ir ypač verslo visuomenės, pasitikėjimą arbitražo procesu, jo efektyvumu ir priimtų sprendimų realaus įvykdymo užtikrinimu.

Projekto 2 straipsnyje jo rengėjai kaip vieną iš įstatymo paskirčių yra nurodę teisminių laikinių apsaugos priemonių taikymą, kai būsimas teisės aktas turės būti taikomas neatsižvelgiant į arbitražo valstybės vietą ir arbitražo procesinių veiksmų atlikimo vietą. Minėtas teisinis reguliavimas suteiks labai aišką teisinį pagrindą Lietuvos teismas dėl intervencijos į arbitražinio ginčo teisinius santykius taikant laikinas apsaugos priemones, kai šios intervencijos metu teismai iš esmės teiks pagalbą arbitražinio ginčo šaliai, neatsižvelgdami nei į arbitražo vietos valstybę, nei į vietą, kuriame atliekami arbitražo proceso veiksmai.

Projekto 9 straipsnyje yra numatyta teismo pagalba arbitražo procese, kuri yra susijusi su laikinių apsaugos priemonių taikymu, įpareigoja atitinkamą teismą pagal Projekto 26 straipsnį arbitražo teismo priimtą sprendimą arba nutartį išduoti CPK nustatyta tvarka vykdomąjį raštą. Šiuo aspektu būtina pažymėti, kad pats savaime arbitražo teismo sprendimas bus vykdytinas dokumentas. Tačiau kadangi pavedimą antstoliui panaudoti priverstinio vykdymo priemones gali duoti tik valstybės institucijos ar jos įgalioti asmenys (CPK 587 straipsnis), teismas, teikdamas pagalbą arbitražo teismui, pagal pastarojo sprendimą ar nutartį išduodamas vykdomąjį raštą, suteikia galimybę jį priverstinai įvykdyti.

Vertinant arbitražo teismo ir valstybės teismo vaidmenį laikinių apsaugos priemonių skyrimo procese, būtina pažymėti, kad Projekto 20 straipsnio ir 27 straipsnio sisteminis aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad tiek valstybės teismas, tiek ir arbitražo teismas turės savarankiškus įgalinimus taikyti laikinas apsaugos priemones veikdami kaip atskiri ir savarankiški subjektai. Kita vertus, arbitražo teismo priimto sprendimo ar nutarties priverstinis vykdymas galimas tik po valstybės teismo išduoto vykdomojo rašto pateikimo vykdyti. Šiuo atveju išlieka valstybės teismo kontrolė, nes valstybės teismas neturėtų išduoti vykdomojo rašto, jeigu arbitražo sprendimas ar nutartis prieštarauja imperatyvioms įstatymo normos arba viešajai tvarkai.

Projekto 20 straipsnio 4 dalyje yra pateiktas katalogas laikinių apsaugos priemonių, tai yra:

- 1) įpareigojimas šalį arbitražo proceso metu išlaikyti esamą faktinę padėtį; arba
- 2) užkirsti kelią žalai atsirasti ar padidėti ar kitaip pakenkti arbitražo procesui; arba
- 3) įpareigoti šalį pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją, iš kurių galėtų būti patenkintas vėlesnis arbitražo teismo sprendimas; arba

13 Article 17. Power of arbitral tribunal to order interim measures “Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral tribunal may, at the request of a party, order any party to take such interim measure of protection as the arbitral tribunal may consider necessary in respect of the subject-matter of the dispute. The arbitral tribunal may require any party to provide appropriate security in connection with such measure.”

4) padėti išsaugoti ginčo išsprendimui svarbius įrodymus.

Iš esmės minėtoje normoje įtvirtintos laikinosios apsaugos priemonės yra nurodytos tik 1–3 punktuose, o 4 punkte nurodyta priemonė yra laikytina įrodymų užtikrinimo priemone. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į paskirtį, o padėjimo išsaugoti ginčo išsprendimui svarbius įrodymus paskirtis ne galimo teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimas, o įrodymų, kurie bus panaudoti arbitražo procese, užtikrinimas. Įrodymų užtikrinimo taikymo pagrindas yra siejamas su arbitražo proceso šalies galimos teisės į tinkamą arbitražo procesą apribojimo išvengimu, tačiau įrodymų užtikrinimas nėra šio tyrimo objektas, todėl toliau dėl šio instituto ir jo taikymo nepasisakysime.

Projekto 20 straipsnio 4 dalies 1–3 punktuose nurodytos laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos, jei arbitražo teismas byloje prieis prie išvados, kad arbitražo teismo sprendimo įvykdymas pasunkės ar taps neįmanomas.

Visais atvejais konkrečius įrodymus dėl minėtų aplinkybių tikėtino egzistavimo privalės pateikti šalis, kuri prašys kitos šalies atžvilgiu taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Be jokios abejonės, konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių parinkimas ir apskritai sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones paliekama arbitražo teismo diskrecijai, tačiau visuomet arbitražo teismas privalės atsižvelgti į šalių interesų pusiausvyrą ir laikinųjų apsaugos priemonių proporcingumą.

Aiškinant Projekto 20 straipsnio 4 dalies 1–3 punktuose numatytas laikinųjų apsaugos priemonių rūšis ir jų turinį, būtina turėti omenyje, kad Projekto 20 straipsnis yra parengtas UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 26 straipsnio pagrindu, o minėto teisės akto 26 straipsnyje numatytas sąrašas galimų laikinųjų apsaugos priemonių nėra baigtinis¹⁴. Dėl to manome, kad vadovaudamasis Projekto 20 straipsnio 4 dalies 1–3 punktais ir šiose teisės normose numatyty laikinųjų apsaugos priemonių gana abstrakčiomis formuluotėmis, bylą nagrinėjantis arbitražinis teismas turės galimybę lanksčiai parinkti maksimaliai proceso šalių interesus atitinkančią laikinosios apsaugos priemonę, kuri realiai konkrečioje byloje būtų efektyvi ir galinti iš tikrųjų užtikrinti būsimo sprendimo įvykdymą, o iš kitos pusės, nepagrįstai neapsunkintų atsakovo padėties.

Pagal bendrą taisyklę laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nėra statinis reiškiny, ypač tai aktualu šių dienų dinamiškame pasaulyje, todėl Projekto 22 straipsnyje numatyta arbitražo teismo galimybė bet kurios iš šalių prašymu ar išimtiniais atvejais paties arbitražo teismo iniciatyva pakeisti, sustabdyti ar nutraukti laikinąsias apsaugos priemones. Projekto 22 straipsnyje numatytos teisės normos realizavimas užtikrinamas Projekto 24 straipsnyje numatyta arbitražo teismo teise įpareigoti šalis nedelsiant pranešti apie esminius aplinkybių, kuriomis remiantis buvo prašoma skirti ar jau buvo paskirtos laikinosios apsaugos priemonės, pasikeitimus, kad būtų galima operatyviai reaguoti į pasikeitusią faktinę ir teisinę situaciją.

Arbitražo teismas nutartimi ar sprendimu galutinai išsprendžia klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo, o toks arbitražo teismo sprendimas ar nutartis laiko-

14 Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its fiftieth session. New York, 9-13 February 2009, A/CN. 9/669, para 92.

mas vykdytinu dokumentu, tačiau priverstinis arbitražo teismo nutarties ar sprendimo įvykdymas yra galimas tik valstybės teismui išdavus vykdomąjį raštą pagal CPK nustatytas taisykles (Projekto 26 straipsnis).

Kaip jau buvo minėta, Projekto V skyriuje „*Laikinosios apsaugos priemonės*“ šalia arbitražo kompetencijos laikinųjų apsaugos priemonių srityje yra numatyta ir savarankiška valstybės teismo kompetencija – pagal Projekto 27 straipsnio 2 dalį teismas turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir nuostolių atlyginimo užtikrinimą bet kurios šalies ar arbitražo teismo prašymu nepriklausomai nuo arbitražo teismo vietos.

Šiuo metu sunku prognozuoti, kaip realiai praktikoje veiks Projekte numatytas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo institutas, ypač kai laikinąsias apsaugos priemones taikys pats arbitražo teismas, ir kiek arbitražo teismo skiriamos laikinosios apsaugos priemonės bus efektyvios, parodys laikas. Kita vertus, Projekte numatomas laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo teisinis reglamentavimas, mūsų nuomone, yra modernnis bei atitinkantis tarptautinės privatinės teisės vystymosi tendencijas ir, kas svarbiausia, potencialiai galintis padidinti arbitražo, kaip ginčą nagrinėjančios institucijos, patrauklumą, jo veiklos efektyvumą bei galintis skatinti visuomenės, ir ypač verslo visuomenės, pasitikėjimą arbitražo procesu, jo efektyvumu ir priimtų sprendimų realaus įvykdymo galimybes padidiniu.

Išvados

Apžvelgę galiojantį komercinio arbitražo įstatymą ir Projektą, galime teigti, kad:

1. Šiuo metu galiojantis Komercinio arbitražo įstatymo 20 straipsnis nesuteikia arbitražiniam teismui diskrecijos skirti laikinąsias apsaugos priemones, o tokia teisė suteikta tik valstybiniam teismams. Ši taisyklė turi tik vieną nedidelę išimtį, suteikiančią teisę arbitražiniam teismui reikalauti užstato, ieškiniui užtikrinti, sumokėjimo, tačiau šio įpareigojimo įvykdymas negali būti užtikrinamas panaudojant procesinės prievartos priemones ir todėl yra visiškai neefektyvus.

2. Projekte siūlomas laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo teisinis reguliavimas suteikia šalims lygiavertę alternatyvą tarp valstybės teismo ir arbitražinio teismo, todėl šaliai paliekama galimybė pasirinkti, kokių laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo ji pageidauja ir atitinkamai tam tikslui pasiekti šalis gali pasirinkti arba valstybės teismą, arba arbitražo teismą.

Literatūra

Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-27]. <<http://lex.pl/serwis/kodeksy/akty/64.43.296.htm>>.

Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2003.

Šatas, J. *Arbitražas tarptautinėje komercijoje*. Kaunas: Technologija, 1998.

UNCITRAL Model Law on Commercial Arbitration. United Nations document A/40/17, annex I, as adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 21 June 1985 [interaktyvus]. [žiūrėta

- 2011-05-24]. <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/06-54671_Ebook.pdf>.
- Valančius, V.; Nekrošius, V.; Mikelėnas, V.; Laužikas, E.; Driukas, A. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. I dalis. *Bendrosios nuostatos*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2004.
- Nekrošius, V. Tendencje dotyczące regulacji arbitrażu na Litwie. *Arbitraż i Mediacja*. 2011, 4 (16): 11.
- Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its fiftieth session. New York, 9-13 February 2009, A/CN.9/669.

ORDERING OF INTERIM MEASURES WHEN RESOLVING DISPUTES IN LITHUANIAN COMMERCIAL ARBITRATION COURTS

Edvardas Sinkevičius, Rimvydas Norkus

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article deals with the ordering of interim measures in the arbitration process. Under the Lithuanian law, only one interim measure can be applied by commercial arbitration courts. It involves granting an order to pay the established amount as a deposit. This measure cannot be enforced unless the party acts in good faith and agrees to pay the deposit. However, if a party ignores the decision of the arbitration court, a third party court may apply to the state court with a request to order interim measures provided for in the Lithuanian Code of Civil Procedure. Under the existing Lithuanian legislation, state courts have the exclusive right to order enforceable interim measures.*

The present situation is not satisfactory and should be changed. The legislator is now considering a new draft law on the Lithuanian commercial arbitration. The draft law provides for changes in ordering interim measures. The proposed regulation is in compliance with the goals of Article 17 of UNICITRAL Model Law on Commercial Arbitration. However, compliance with the rules of UNCITRAL is not the main goal of the proposed regulation. With the new regulation, the legislator aims for more efficient commercial arbitration with more extensive scope that will allow the commercial arbitration court to order interim measures independently. By allowing the commercial arbitration court to order interim measures independently, the legislator extends credibility of arbitration and makes it more inviting for the parties.

Under the draft law on the Lithuanian commercial arbitration, state courts and commercial arbitration courts as discretionary institutions shall be entitled to order interim measures. On the other hand, a decision or a ruling of the commercial arbitration court shall be enforced if an execution order is issued by the state court. In this case, the state court shall be entitled to review whether the content of the decision or ruling of the commercial arbitration court complies with the imperative rules of law or public order.

According to the proposed draft law on the Lithuanian commercial arbitration, both state and commercial arbitration courts shall have an independent right of discretion to order

interim measures. However, some differences exist. In cases heard by commercial arbitration courts interim measures shall be ordered, whereas state courts acting under applications for interim measures filed by the parties or commercial arbitration courts, irrespective of the location of the arbitration process, shall be entitled to order interim measures.

Keywords: *Commercial arbitration, interim measures in the arbitration process, ordering of interim measures.*

Edvardas Sinkevičius, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: transporto teisė, draudimo teisė, arbitražas.

Edvardas Sinkevičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, Associate Professor. Research interests: transport law, insurance law, arbitration.

Rimvydas Norkus, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: nemokumo teisė, civilinio proceso teisė, administracinio proceso teisė, Europos Sąjungos teisė.

Rimvydas Norkus, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, Associate Professor. Research interests: insolvency law, law of civil procedure, law of administrative procedure, European Union law.